

Biblisk sexualteologi och äktenskapssyn II

BENGT HOLMBERG

Oas-rörelsen har inbjudit prof. em. i NT:s exegetik, prästen i Svenska kyrkan, Bengt Holmberg, Frillesås, att vid två inspirationsdagar för präster belysa frågan om bilisk äktenskapssyn och sexualteologi. Föredraget publiceras i detta och föregående nummer av SPT.

Fortplantningen ett viktigt syfte med sexualitet och äktenskap

Till ett riktigt äktenskap hör för det andra samlaget, den fullbordade genitala föreningen av man och kvinna. Sexualiteten är en gåva av djup, ömsesidig kroppslig glädje och av fruktbarhet, och fortplantningen är en fulländning av mans och kvinnas förening. Äktenskapets gudagjorda och oupplösliga förening har som

ett fundamentalt syfte skapandet av nytt, mänskligt liv. Därför kan inte ett genuint äktenskap ingås om man och hustru från början till slut har intentionen att inte göra några barn med varandra och inte släppa in några barn i sitt äktenskap. S.k. vita äktenskap, där man och hustru inte har något sexuellt umgänge med varandra, är inga äktenskap utan bara ett slags samliv i äktenskapsliknande

många håll finns hem för de barn som förlorat en eller båda sina föräldrar. Men ännu verkar det inte finnas någon strategi för hur man ska få stopp på spridandet av smittan.

När människorna i Swaziland frågade mig om skillnaden mellan våra olika länder svarade jag att den största skillnaden finns i det andliga klimatet. Att vara troende är där inget konstigt, frågan är snarare vad du tror på. I det område där jag bodde stod det fem kyrkor på rad. Och när jag en gång gick in i en affär och det kom fram att jag var präst blev butiksföreståndaren mycket lycklig och bad mig att välsigna honom. Han hade inte hunnit med sin morgonbön den dagen och kände att det fram till det att jag kom in i affären varit lite kämpigt, men förstod nu att det hela nu hade fått sin vändning.

Likaså gjorde jag ett besök på *Cuddle Puddle*, en spaanläggning mellan Mbabane och Manzini, och mötte där i bassängen en

man vid namn Kenneth. När han fick höra att jag var präst berättade han att det inte fanns någon kyrka i hans område, men att han kunde erbjuda en tomt för mitt samfund till att där bygga en kyrka. Det är inte varje dag jag fått sådana erbjudanden när jag besökt simhallarna i Sverige. Så kanske, om det ytterligare blir något besök i Swaziland, det där då kommer att finnas en kyrka uppkallad efter undertecknad. Det är dock inget som ligger på de övre platserna på min önskelista och det slår definitivt inte den önskan jag har om att någon mer gång få besöka detta land och att situationen då är förbättrad, både för kyrkan och för folket i detta land.

Hur gick det då med prinsessan? Tja, prinsessan Sifuga var närmare tre gånger så gammal som jag och hon verkade trivas bra där hon var. Därför tyckte jag det var bäst om hon fick stanna kvar i Swaziland. Jag tror att min prinsessa finns på betydligt närmare håll.

form. Aposteln säger i 1 Kor.7 att, om båda makarna är överens, får de upphöra med det sexuella samlivet, men bara för en kortare tid. Sedan skall de komma samman igen.

Samlaget måste alltså i princip vara öppet för att befruktning skall ske. När jag säger det, talar jag naturligtvis om normalfallet med unga, fertila människor – inte om ofrivilligt barnlösa, inte heller om dem som gifter sig så sent i livet att de inte kan få barn. Denna princip om det äktenskapliga samlagets öppenhet för befruktning har tolkats olika starkt: enligt vad Josefus berättar, menade essenerna att gifta makar bara fick ägna sig åt samlag för att bli med barn, och så fort graviditeten var konstaterad måste man sluta med detta nödvändiga snusk. Augustinus har en liknande hållning – själva den sexuella lusten (*concupiscentia*) är oren och syndig, även om den tyvärr behövs för fortplantningen. Den romersk-katolska kyrkans officiella hållning (sedan den påvliga encyklikan *Humanae Vitae* 1968) är att preventivmedel är förbjudet, däremot får makarna ha sexuell umgänge med varandra även när de inte kan bli med barn (under säkra perioder). De lutherska kyrkornas och andra kyrkors hållning är att preventivmedel är OK, men att barnalstring inte får uteslutas till 100 %.

Ser man på den mänskliga sexualiteten som Charles Darwin, dvs. ur ett enbart biologiskt evolutionsperspektiv, det som gäller människosläktets fortplantning, måste man säga att en enkönad sexuell relation som inte kan leda till barnafödande är ett misslyckande, en återvändsgränd. Fastän parterna i samkönade parrelationer eller »äktenskap» medicinskt och biologiskt kanske var för sig är fullt kapabla att bli fäder och mödrar, så gör bristen på sexuell komplementaritet mellan dem att de blir vad kineserna kallar »tomma grenar».¹ Sexualiteten förlorar en fundamental dimension och reduceras till något som bara angår dessa två

och inte har någon annan mening eller konsekvens, den öppnar sig inte i fruktsamhet mot nytt liv i nya individer.

Även om biologin inte är gud, så är det också teologiskt sett Guds avsikt med sexualiteten att man skall kunna förenas med en av det andra könet, för att vi två, en man och en kvinna, skall växa samman till ett och bli föräldrar till ett barn, en ny människa som vi har ett gemensamt och långt ansvar för. Det ansvaret skapar ett starkt sammanhållande band mellan föräldrarna, som är vitalt livsfrämjande för barnet också. Könsidentiteten handlar djupast sett om fruktsamhet och livgivande – inte om orgasmer och ömsesidig njutning.

Till detta kommer att denna relation som vi kallar äktenskap, enligt Ef.5 är en hemlighetsfull och livgivande återspeglning av Frälsarens brudgumsrelation till sitt frälsta folk, bruden Kyrkan. Det är en asymmetrisk relation av kärlek, där både man och hustru ska försöka spela kärleksroller som är alldeles för stora för dem: hustrun den hörsamma kyrkan, mannen den självutgivande frälsaren. Så blir de något av nådens medel för varandra, och för andra också.

Äktenskap varar inte i evighet

En liten eftertanke här: Äktenskap varar inte i evighet. Vi tänker gärna så högt och lyriskt-romantiskt om äktenskapet att vi ger det ett slags evighetsvärde, t.ex. i tanken att vi kommer att få fortsätta våra äktenskap i himlen. Men Jesus säger faktiskt en gång i förbigående att det inte finns några äktenskap i himlen. Det är i den enda rapporterade diskussion han hade med saddukeerna (Mark.12:18-27; även i Matt.22:23-33, Luk.20:27-40). Jesus trodde, liksom fariseerna på de dödas uppståndelse, medan saddukeerna inte gjorde det, eftersom det inte finns ett ord om saken i Torah. De låtsades ställa en fråga om tolkningen av

Torah, genom att be Jesus ta ställning till ett påhittat exempel, där en kvinna blir bortgift med en man som dör innan de får barn. Enligt Mose lag skall då hans bror gifta sig med henne och ge henne ett barn i den dödes ställe. Näste broder gifter sig med henne, men dör och så går det likadant, igen och igen. Till slut har hon gift sig med alla sju bröderna i tur och ordning utan att få barn med någon av dem. Och för att visa hur absurd det är att tro på uppståndelsen så frågar de till slut:

– När de uppstår på uppståndelsens dag, vems hustru blir hon då? Alla sju hade ju haft henne som hustru.

Men Jesus svarar:

– När de har uppstått gifter de sig inte och blir inte bortgifta utan [Mt: alla] är som änglar i himlen (Mark.12:25).

I Lukasversionen (v.34-36) säger Jesus litet mer utförligt: »Denna världens människor gifter sig och blir bortgifta, men de som befinns värdiga att komma till den andra världen och uppstå från de döda, de gifter sig inte och blir inte bortgifta. De kan ju inte mera dö, de är som änglar, och de är Guds söner, eftersom de har fått uppstå.»

Änglarna i himlen är varelser med icke-materiellt liv av obegränsad längd, de tjänar Gud alltid och sysslar inte med biologisk fortplantning (eller ska inte göra det, jfr 1Mos.6). Argumentet förutsätter tydligt att äktenskap finns för släktets fortplantning och blir onödigt, om man inte längre kan dö utan lever för evigt.

Äktenskapet är alltså en temporär, jordisk anordning, men inte i sig självt av gudomligt värde och därför inte heller evigt. Man kan säga, som Olov Hartman,² att äktenskapet är en skola i kärlek. Det är en skola i att lära sig älska och ge sig själv helt åt andra, alltså en skola i att finna sin sanna mänsklighet. Men den skolan går vi i under det här livet, jordelivet.

Celibat – Gudsavbildlighet utan sexuell utlevelse

När nu så mycket har sagts om sexualitetens stora betydelse för människan, måste det tillfogas med visst eftertryck, att människans gudsavbildlighet inte är beroende av att hennes sexualitet uttrycks i genital förenings med en annan människa – i så fall skulle inte Jesus ha varit en fullständig avbild av Gud. Men alla människor, även ogifta, är helt och fullt avbilder av Gud.

Äktenskapet är en form av skola för kärleken på jorden. Men det är inte den enda skolformen, även om den är den långt vanligaste. Jesus pekar på en annan form, celibatet, »att göra sig könlös för himmelrikets skull» (Matt.19:12). Som Sr. Inger Johnson påpekat, är översättningen av *eunouchos* med »könlös» i Bibel 2000 för snäv och missvisande redan i bokstavlig mening. Termen avser kastrerade män, som visserligen saknar könets organ, men inte nödvändigtvis sin manliga könsidentitet. Och när termen används i överförd mening, som Jesus gör här, avser den människor som, i full besittning av sin sexualitet och alls inte »könlösa», ändå frivilligt avstår från äktenskapets förverkligande av den.

Det finns alltså två slag av kallelser från Herren, när det gäller att uttrycka sin medfödda sexualitet: till äktenskap och till celibat, eller »jungfrulighet»: att vara frivilligt ofruktbar för himmelrikets skull. Jesus själv är det främsta exemplet på en sådan kallelse till *virginitet* för livet, och bevisar att det inte är ofruktbart att avstå från genitala uttryck för kärlek och sexualitet. Det kan tilläggas att kyskhets och sexuell avhållsamhet kan vara en livsform för korta eller längre perioder i alla människors liv, och att celibatet inte måste ta formen av ett monastiskt liv, med eviga löften.

Jungfrulighet för himmelrikets skull är ett utvecklande av dopnåden, ett kraftfullt tecken

för Kristusbandets överlägsenhet och en hän- given förväntan av hans återkomst, ett tecken som också påminner om att äktenskapet är en realitet som hör till denna tidsålder som har ett slut (Mark.12:25) [*Katolska Katekesen* § 1619].

Både äktenskap och celibat upphöjs av Jesus till en nivå långt högre än det praktiska familjearrangemangets eller den påtvingade sexuella ensamhetens nivå. Båda är stora, väl- signade, innehållsrika kallelser, som uttrycker sexualitetens gåva på olika sätt.

Kanske skulle jag våga mig på att tentativt säga, att den äktenskapliga föreningen ger särskilt uttryck åt vissa sidor av gudsligheten, exv. mångfalden i enhet, det fysiskt-biologiska skapandet av nytt liv, en mer närgången och oupphörlig övning i osjälvisk kärlek, helt enkelt genom den aldrig upphörande närheten, ja, nästan intrånget av en annan människas närvaro inne i ens eget liv.

Den ogifta människans sexualitet, utan ge- nital utlevelse, ger däremot möjlighet till att uttrycka andra sidor av gudsligheten, exv. en bredare generositet som inte är så animalt partisk för den egna sexualpartnern och den egna avkomman, utan verkligen förmår älska fler människor än en, dessutom med en större grad av osjälvisk glöd, som inte siktar mot den egna tillfredsställelsen.

Homosexualitet – sexualiteten som plåga?

Sexualiteten är en underbar gåva från Gud, *men* det är inte en oförytterlig mänsklig rätt- ighet att få utöva den, den är inte det viktigaste i livet, den är inte avgörande för en människas fulla självförverkligande, den är inte avsedd att vara i evighet.

I dag är det en vanlig uppfattning att Gud väl inte kan vara så grym att han nekar någon människa eller grupp av människor sexuell ut- levelse. Det vore liksom att fördärva deras liv

och göra dem till permanent olyckliga män- niskor, och det vore fruktansvärt orättvist mot dem. Själva synsättet förutsätter att sexual- liv är det viktigaste i livet, och den idén är en sen, västerländsk idé, som människor i andra kulturer noterar med viss förundran. Enligt min mening beror den idén på att, när tro och andlighet inte längre avgör vad som är män- niskans värde, har den mera påtagliga sexu- aliteten blivit det som bekräftar individen och hans värde. Utövad sexualitet har blivit livets högsta lycka och mål, och att förmena någon detta, t.ex. på grund av homosexuell läggning eller på grund av att han eller hon aldrig blev gift, det måste beröva dessa människor själva livets mening. Men så är det inte.

Det är naturligtvis inte svårare för en homosexuell än för en heterosexuell män- niska att praktisera celibat och helt avstå från genital utlevelse av sin sexualitet. Tanken har blivit rätt främmande för vår njutningslystna och övererotiserade kultur, men den är fullt möjlig att förverkliga, och det finns faktiskt miljoner människor som gör det. Det stora flertalet av dem är heterosexuella. Låt oss inte glömma det: Det finns väldigt många män och kvinnor med stark sexuell längtan efter det andra könet som av olika anledningar inte kan gifta sig. Enligt kristen sexualmoral måste alla dessa då avstå från sexuella relationer. Det är *inte* något som begärs bara av människor med homosexuell läggning. NB: Det finns 2 miljoner singelhushåll i Sverige, men det finns långtifrån 2 miljoner homosexuella.

Ingen avstår från sexualliv med lätt hjärta, men om det går beror det på vad hjärtat kan fyllas med i stället. Sexualitet och kärlek är ju inte förbjudna i den celibatära människans liv, bara för att man inte använder könsorganen att uttrycka dem med. Sexualiteten färgar ofrånkomligen vår känslighet och inlevelse- förmåga för andra människor, och ger medel

för verklig empati och förståelse. Och kärleken har ju hundra sätt att relatera till andra människor, och till Gud.

Låt mig citera vad Anders Piltz skrev om Jesus i en berömd artikel, *Den hemlösa sexualiteten*:

»Hans celibat var inte sterilt. Han blev ett vetekorn som föll i jorden och gav en omätlig frukt. På detta sätt visade han att den genitala aspekten av sexualiteten inte betyder allt. Det är kärleken som betyder allt. Varje kärlek förutsätter kyskhet innan den kan bli verklig kärlek. --- [Kyskheten är en] livshållning: att vara fri också i förhållande till det goda. --- Också den ensamstående, den som aldrig får ett harmoniskt sexualliv, kan leva ett fullvärdigt mänskligt liv.---

Varje människa är unik. Hon bär på tillgångar och svårigheter som är unika för henne. En människas främsta problem är aldrig den sexuella läggningen. Problemet brukar vara att kunna integrera sexualiteten i ett helhetsperspektiv, i ett liv som verkligen blir uttryck för vad den människan vill vara och efter sin död skulle vilja bli ihågkommen som.--- Den som har en homoerotisk läggning har precis samma uppgift som den heterosexuellt lagde, att integrera sexualiteten i en positiv livsriktning: att ge sitt liv, att bli en gåva: »Om vetekornet inte faller i jorden och dör, förblir det ett ensamt korn. Men om det dör ger det rik skörd» (Joh. 12:24).³

Jesus befriar också genom sitt liv den människa som inte passar för äktenskap, vare sig hon är homosexuell eller heterosexuell, till att förverkliga sin kärlek på ett icke-genitalt men fruktbart sätt. Som han själv gjorde. Paulus skriver i 1 Kor.6 att kroppen inte är till för meningslöst sex, utan den är så värdefull att den är till för att förenas med Herren Kristus. Det är det stora slutmålet för alla, både gifta och ogifta, både homo- och heterosexuella: att

förena sig med Kristus och låta honom uppfylla själ och kropp med sin Ande. Människans sanna och förblivande identitet, trots allt djupare och varaktigare än hennes könsidentitet, det är Kristus-identiteten, Guds inneboende i människan.

NOTER

¹ I dagens Kina leder det flitiga aborterandet av flickfoster till proportionen 119 födda pojkar per 100 födda flickor, vilket 25 år senare i deras liv resulterar i att många unga män aldrig kommer kunna gifta sig och få barn. Dessa »tomma grenar» betraktas som tragiska människor, därför att de är sterila grenar som inte bär någon frukt på mänsklighetens träd.

² Olov Hartman, *Adam och Eva. En studie i biblisk äktenskapssyn*, Stockholm: SKDB 1957.

³ I tidskriften *Signum* nr 2/1995, s.34. Artikeln är avtryckt i boken *Den hemlösa sexualiteten: Om homosexualitet och kristen tro. En antologi* (Örebro: Libris, 2001), som kapitlet »En moral på väg. Sexualitet, könsidentitet och evangeliet», sid.113-118. Citaten från s.116 och 117.

Nu bygger vi vidare på Klaradals kloster i Sjövik.

Kapell och klausur uppförs under året, för att vi skall kunna ta emot gäster i huvudbyggnaden.

Vill Du stödja oss, så är vårt postgiro 76 18 42-4 Helige Franciskus Systraskap